

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Шовкун Аліни Андріївни «Організаційно-правові засади управління системою надання безоплатної правничої допомоги», поданій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення кафедрою адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 2 від 18 вересня 2024 р.)

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Надання своєчасної фахової правничої допомоги є важливим проявом демократичності правової держави. Саме тому механізм безоплатної правничої допомоги залишається дієвим і важливим правовим засобом забезпечення, охорони та захисту прав, свобод людини і громадянина. Постійний розвиток системи надання безоплатної правничої допомоги в Україні та законодавства у вказаній сфері зумовлений соціально-економічними, політичними змінами, які відбуваються у державі, а також тими викликами, з якими стикається Україна на євроінтеграційному шляху. Потреба в удосконаленні моделі надання безоплатної правничої допомоги в Україні обумовлена тим, що процеси євроінтеграції потребують пошуку нових векторів для належного розвитку правової держави. Якість надання БПД визначає ефективність всієї системи правничої допомоги, а її удосконалення є важливою передумовою, що забезпечує проведення модернізації БПД на основі осмислення національного та зарубіжного досвіду.

Із прийняттям Закону України «Про безоплатну правову допомогу», який нині має назву «Про безоплатну правничу допомогу», Україна взяла на себе зобов'язання захищати права, зокрема, вразливих категорій громадян з метою забезпечення їх доступу до правосуддя через створення якісної системи надання БПД, яка б стала конструктивною відповіддю України на реальні потреби та запити громадян. Надзвичайно важливим фактором неспинного розвитку системи надання БПД є наявність ефективного управління, що включає чітко сформульовані принципи, мету й завдання, сучасні форми та методи діяльності, реформованої відповідно до європейських стандартів діяльності суб'єктів публічного адміністрування.

Аналіз проблем, які на сьогодні притаманні системі БПД (недостатній обсяг

фінансування, неналежне нормативне забезпечення, відсутність чіткої координації між суб'єктами управління тощо), приводить до висновку про необхідність реформування вказаної системи управління та вироблення науково обґрунтованих моделей модернізації управління у сфері БПД.

Проблематиці управління системою надання БПД в адміністративно-правовій науці приділено не так багато уваги. Сучасні виклики вимагають ґрунтовного дослідження, в тому числі аспектів організаційно-правових засад управління у сфері БПД. Саме тому дослідження організаційно-правових засад у сфері БПД набуває надзвичайної актуальності.

Фундаментальною та основоположною базою для дослідження є праці відомих українських вчених, таких як В. Авер'янов, О. Бандурка, А. Бежевець, Є. Бова, І. Бойко, Ю. Битяк, Т. Вільчик, В. Гаращук, В. Гончаренко, Т. Коломоець, О. Мартовицька, Л. Москвич, В. Нагаєв та деяких інших науковців.

Основою для поглибленого дослідження системи БПД, теоретичних засад і практичної діяльності суб'єктів, що надають безоплатну правничу допомогу, організаційних та управлінських аспектів їх функціонування стали дослідження Є. Дуліби, О. Зими, А. Іванцової, Д. Сакун, В. Сахнюк, О. Соловйової, М.Стаматіної, Ю. Шрамко, І. Яковюка та інших.

Обрана тема дисертації узгоджується зі Стратегією системи надання БПД на 2021-2024 роки, затвердженою виконувачем обов'язків директора Координаційного центру з надання правової допомоги О. Барановим 30.12.2021 р.; Стратегією реформування державного управління на 2022-2025 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України № 831-р від 21.07.2021 р.; Загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, затвердженою Законом України № 1629-IV від 18.03.2004 р., а також цільовою комплексною програмою «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (№ 0111u000966).

Тему роботи затверджено вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 4 від 23.11.2021 р.)

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації. Метою дисертації є отримання нових результатів у формі наукових висновків стосовно організаційно-правових засад управління системою БПД, виявлення проблемних аспектів нормотворчості та правозастосування у вказаній сфері, а також надання обґрунтованих пропозицій і рекомендацій для їх вирішення.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

- надати характеристику системі надання безоплатної правничої допомоги як об'єкту управління;
- розкрити стан правового регулювання управління системою надання безоплатної правничої допомоги;
- визначити принципи, мету, завдання та функції управління системою надання безоплатної правничої допомоги;
- окреслити суб'єктів управління системою надання безоплатної правничої допомоги в Україні та визначити особливості їх правового статусу;
- виокремити форми та методи управління системою надання безоплатної правничої допомоги в Україні;
- охарактеризувати зарубіжний досвід організаційно-правового забезпечення управління системою надання безоплатної правничої допомоги (на прикладі США, Республіки Польща, Республіки Болгарія, Естонської Республіки та деяких інших держав) та можливості його запозичення в Україні;
- сформуувати пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання управління системою надання безоплатної правничої допомоги в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що представлена робота є одним із перших комплексних наукових досліджень проблематики організаційно-правових засад управління системою надання БПД в Україні. До найбільш вагомих результатів, які відображають наукову новизну роботи та виносяться на захист, належать такі положення.

вперше:

- визначено цілі управління системою надання БПД, до яких віднесено: забезпечення надання оперативної, доступної та якісної БПД; створення належних умов для ефективної реалізації населенням права на БПД; створення ефективної та

незалежної інституційної системи надання БПД; залучення громадян до відкритого обговорення проблемних питань, врахування їхньої думки та пропозицій тощо; забезпечення реалізації громадянами своїх прав та свобод, їх захист та відновлення у разі порушення;

- доведено, що органи місцевого самоврядування здійснюють управління системою надання безоплатної правничої допомоги, оскільки до їх повноважень віднесено створення спеціалізованих установ з надання БПД, а також укладення з юридичними особами, фахівцями у відповідній галузі права, в тому числі адвокатами, договорів про надання безоплатної первинної правничої допомоги в межах території відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

- запропоновано доповнити Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» окремим розділом «Здійснення медіації», що сприятиме активному використанню інструментів примирення сторін у спірних правовідносинах, що може здійснюватися надавачами безоплатної правничої допомоги;

- обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення можливості надання безоплатної правничої допомоги особам, які захищають свої права в міжнародних судових установах;

- з'ясовано, що параюристи (громадські радники) в системі надання безоплатної правничої допомоги відіграють важливу роль, оскільки підвищують правову обізнаність населення, проводять різні заходи, надають необхідну інформацію, співпрацюють з центрами з надання БПД та громадськими організаціями у сфері посилення правової спроможності громад;

- актуалізовано питання розроблення у розділі «Послуги» застосунку «Дія» можливості подачі звернення для отримання послуги з надання БПД;

- наведено аргументи щодо необхідності розроблення Єдиного реєстру надання БПД з віднесенням його до сфери управління Координаційного центру з надання правничої допомоги;

- запропоновано доповнити Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» нормою про поширення дії Закону України «Про адміністративну процедуру» на сферу надання безоплатної правничої допомоги, що гарантуватиме дотримання стандартів належного адміністрування.

Удосконалено:

- систематизацію функцій управління системою БПД, зокрема, їх поділ на загальні, спеціальні, допоміжні;
- уявлення про інституційну структуру системи надання БПД, до якої включено: органи державної влади – Кабінет Міністрів України та Міністерство юстиції України; спеціальний орган – Координаційний центр з надання правничої допомоги; міжрегіональні центри з надання БПД; органи нагляду, моніторингу та контролю за якістю надання БПД; органи місцевого самоврядування.

Набули подальшого розвитку:

- пропозиції законодавчого врегулювання питання ролі юридичних клінік у системі надання БПД та включення їх до суб'єктного складу надання безоплатної первинної правничої допомоги;
- характеристика загальних принципів управління системою БПД, як-то, верховенства права, законності, забезпечення доступності та якості БПД, гарантованого державного фінансування, взаємодії суб'єктів надання БПД, а також спеціальних принципів – належного урядування та належного (доброго) адміністрування, серед яких підзвітність, відкритість та прозорість (транспарентність), незалежність.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження. Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані і достовірні. Це обумовлено застосуванням загальних, спеціальних методів та прийомів, які використовувалися для вирішення поставлених завдань та досягнення мети дослідження. Діалектичний метод пізнання процесів, що відбуваються в управлінні сферою надання БПД, дав змогу розглянути їх у розвитку та взаємозв'язку, виявити усталені напрями й закономірності в цілому. За допомогою методів формальної логіки (аналізу та синтезу, узагальнення, абстрагування тощо) визначено елементи організаційно-правового механізму управління системою надання БПД (розділ 2). Застосування історико-правового методу в межах історичного підходу уможливило розкриття правових особливостей і закономірностей розвитку організаційно-правових засад управління системою надання БПД, стану та етапів його дослідження в українській адміністративно-

правовій доктрині (підрозділ 1.1). Системно-структурний метод використано для з'ясування мети, завдань та принципів публічного управління у сфері надання БПД (підрозділ 2.1.), а структурно-функціональний метод – при визначенні функцій суб'єктів, їх форм і методів управління системою надання БПД (підрозділ 2.3.).

Порівняльно-правовий метод застосовано під час аналізу та визначення переваг зарубіжного досвіду управління системою надання БПД та оцінки можливостей його використання в Україні (підрозділ 3.1); метод моделювання – при розробці пропозицій з удосконалення законодавства, яке врегульовує відповідне питання (підрозділ 3.2); герменевтичний – з метою інтерпретації думок учених з проблем управління системою надання БПД.

Метод узагальнення надав можливість сформулювати висновки за результатами здійснюваного нами наукового дослідження.

Нормативно-правову та інформаційну основу дослідження складають Конституція України, міжнародно-правові акти, Закон України «Про безоплатну правничу допомогу», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про медіацію», інші закони України, законодавство зарубіжних країн.

Теоретичну основу дисертації становлять наукові праці національних і зарубіжних правників у галузі адміністративного права та інших галузей права, а також загальної теорії права.

Емпіричним підґрунтям дослідження стали рішення Конституційного Суду України, звіти системи безоплатної правничої допомоги, розміщені на офіційному сайті «Безоплатна правнича допомога», статистичні дані надання безоплатної правничої допомоги.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані у науково-дослідній діяльності. Зокрема, висновки та висновки дисертації можуть бути основою для подальшої розробки проблемних питань організаційно-правових засад управління системою надання БПД. Також одержані результати дослідження можуть бути корисними у правотворчій та правозастосовній діяльності, оскільки сформовано ряд пропозицій щодо внесення змін та доповнень до чинного законодавства України у сфері надання безоплатної правничої допомоги.

Також використання одержаних результатів дозволить підвищити ефективність практичної діяльності суб'єктів надання безоплатної правничої допомоги.

Крім того, теоретичні положення, висновки і пропозиції роботи можуть бути використані у навчальному процесі при викладанні навчальної дисципліни «Адміністративне право України», матеріали дисертації доцільно використовувати при підготовці підручників та навчальних посібників з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративне судочинство» тощо.

Апробація матеріалів дисертації. Дисертацію підготовлено на кафедрі адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, обговорено на засіданні кафедри, схвалено і рекомендовано до захисту. Основні положення дисертації оприлюднювалися і були предметом обговорення на науково-практичних конференціях: «Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин» (м. Харків, 4–5 лютого 2022 р.), «Юридичні науки: проблеми та перспективи» (м. Запоріжжя, 24–25 червня 2022 р.), «Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення» (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 р.), «Актуальні проблеми національного законодавства» (м. Кропивницький, 17 листопада 2022 р.), «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 31 березня 2023 р.), «Євроінтеграційні вектори реформ у сфері публічного адміністрування» (м. Харків, 17 травня 2023 р.), «Публічна служба: нова архітектура та стратегії для деокупованих територій» (м. Харків, 23 червня 2023 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувачки. Основні теоретичні положення й висновки дослідження відображено у 11 наукових працях: чотири наукові статті, опубліковані у фахових наукових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз; тези семи доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

Наукові праці, які відображають основні результати дисертації:

1. Шовкун А.А. Місце та роль параюристів (громадських радників) в системі суб'єктів надання безоплатної правової допомоги. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. № 3 (44). С. 61-65.

DOI: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v3.2022.14>.

2. Шовкун А.А. Суб'єкти управління системою надання безоплатної правової допомоги в Україні та їх правове становище. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. № 1 (48). С. 72-76.

DOI: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.15>.

3. Шовкун А.А. Зарубіжний досвід управління системою надання безоплатної правничої допомоги. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання*. 2023. № 5. С. 443-448.

DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.79>.

4. Шовкун А.А. Правосвітницька діяльність суб'єктів управління системою надання безоплатної правничої допомоги. *Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання*. 2023. № 6. С. 544-549.

DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.95>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

1. Шовкун А.А. Параюристи (громадські радники) в системі надання безоплатної правової допомоги. *Теоретичні та практичні проблеми правового регулювання суспільних відносин: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 4–5 лютого 2022 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2022. С. 30-32.

2. Шовкун А.А. Органи місцевого самоврядування в системі суб'єктів надання безоплатної правової допомоги. *Юридичні науки: проблеми та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 24–25 червня 2022 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2022. С. 69-72.

3. Шовкун А.А. До питання правового регулювання управління системою надання безоплатної правової допомоги. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення: збірник тез Науково-практичного круглого столу, присвяченого 74-й річниці проголошення Загальної декларації прав людини* (м. Хмельницький, 9 грудня 2022 р.). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С. 191-193.

4. Шовкун А.А. Загальна характеристика суб'єктів управління системою надання безоплатної правової допомоги. *Актуальні проблеми національного законодавства: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Кропивницький, 17 листопада 2022 р.). Кропивницький, 2022. Ч. 1. С. 107-109.

5. Шовкун А.А. Організаційно-правові засади функціонування Координаційного центру з надання правової допомоги. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез VI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова* (м. Хмельницький, 31 березня 2023 р.). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 577-579.

6. Шовкун А.А. Особливості функціонування відділів забезпечення роботи контактних центрів регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. *Євроінтеграційні вектори реформ у сфері публічного адміністрування: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 17 травня 2023 р.). Харків: Друкарня Мадрид, 2023. С. 527-535.

7. Шовкун А.А. Правосвітництво та його роль в управлінні системою надання безоплатної правничої допомоги. *Публічна служба: нова архітектура та стратегії для деокупованих територій: збірник наукових статей, тез доповідей та повідомлень за матеріалами Всеукраїнського круглого столу* (м. Харків, 23 червня 2023 р.). Харків: Друкарня Мадрид, 2023. С. 238-244.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

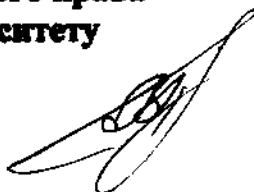
Загальний висновок. Дисертація Шовкун А.А. «Організаційно-правові засади управління системою надання безоплатної правничої допомоги» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково обґрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання, що полягає в отриманні наукових та практичних висновків щодо вдосконалення організаційно-правових засад управління системою

надання безоплатної правничої допомоги в Україні, спираючись на позитивний зарубіжний досвід.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з дотриманням академічної доброчесності. Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані авторкою самостійно й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

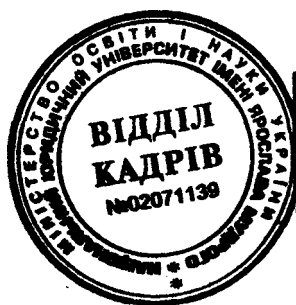
Дисертація Шовкун Аліни Андріївни на тему «Організаційно-правові засади управління системою надання безоплатної правничої допомоги» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Головуючий на засіданні:
завідувач кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
доктор юридичних наук, професор**

Володимир ГАРАЦУК

18 вересня 2024 р.

Підпис
Засвідчую
Нач. ВК

Гарацук В.
Володимир
18. вересня 2024